

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ: ДОСВІД ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті розкриваються основні положення науково-методичної роботи Василя Сухомлинського з педагогічним колективом Павлівської середньої школи. Акцентується увага на особливостях педагогічної праці та особистісних якостях педагога.

Аналіз принципів, форм і методів організації методичної роботи з учителями, сім'ями учнів, громадою селища Павлиш свідчить про системний характер діяльності педагогічного колективу школи щодо виховання всебічно розвиненої особистості кожної дитини. Організатором, науковим керівником, наставником і генератором нових ідей у цій роботі був директор школи, педагог-гуманіст Василь Олександрович Сухомлинський.

Наголошується на необхідності вивчення і впровадження досвіду організації науково-методичної роботи з педагогічним колективом Павлівської середньої школи в сучасній українській школі.

Ключові слова: дитина, вчитель, виховання, навчання, методика, система, компетентність, розвинена особистість, досвід.

В статье раскрываются основные положения научно-методической работы Василия Сухомлинского с педагогическим коллективом Павлышской средней школы. Акцентируется внимание на особенностях педагогического труда и личностных качествах педагога.

Анализ принципов, форм и методов организации методической работы с учителями, семьями учащихся, жителями поселка Павлыш свидетельствует о системном характере деятельности педагогического коллектива школы по воспитанию всесторонне развитой личности каждого ребенка. Организатором, научным руководителем, наставником и генератором новых идей в этой работе был директор школы, педагог-гуманит Васьилий Александрович Сухомлинский.

Подчеркивается необходимость изучения и внедрения опыта организации научно-методической работы с педагогическим коллективом Павлышской средней школы в современной украинской школе.

Ключевые слова: ребенок, учитель, воспитание, обучение, методика, система, компетентность, развитая личность, опыт.

The article describes fundamental provisions of the organization of scientific and methodological work of Vasily Sukhomlinsky with the teaching staff of Pavlysh Secondary School.

Attention is focused on the features of pedagogical work and the personal qualities of a teacher.

Analysis of the principles, forms and methods of organizing methodological work with teachers, families of students, inhabitants of Pavlysh village indicates the systematic nature of activity of the teaching staff of the school regarding the education of the well-rounded personality of each child.

The organizer, scientific supervisor, mentor and generator of new ideas in this work was the school director, a humanist teacher Vasily Aleksandrovich Sukhomlinsky.

The priority directions of the organization of work with teachers of Pavlysh Secondary School are described: creation of optimal favorable conditions at school for class and extracurricular activities of students and teachers, creation of an active, creative teaching staff, organization of effective interaction between teachers and families of students.

Special attention in the system of methodological work of Pavlysh Secondary School was paid to the formation of humanist attitudes between teachers and students, the spirituality of the teacher, his ability to investigate emerging issues in educational work with children.

The necessity of studying and implementing the experience of organizing scientific and methodological work with the teaching staff of Pavlysh Secondary School in a modern Ukrainian school is emphasized.

The system for organizing methodological work with the staff proposed by Vasily Sukhomlinsky can be used in educational institutions of various types.

Key words: child, teacher, education, learning, methods, system, competence, well-rounded personality, experience.

Постановка проблеми. Демократичні перетворення і соціальні потрясіння в нашому суспільстві викликали необхідність виховання нестандартної високоморальної творчої особистості.

Перед школою та суспільством поставили складні й відповідальні завдання, які неможливо розв'язати без фундаментальної перебудови змісту, форм і методів навчання та виховання учнівської молоді.

В умовах модернізації змісту освіти в Україні особливою актуальністю набувають питання вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів та розвитку їх професійної компетентності у процесі практичної діяльності в сучасній українській школі.

Складовою професійно компетентного та успішного педагога є методична компетентність, що проявляється в умінні організувати пізнавальну діяльність учнів в умовах невизначеності завдань і варіативності можливих результатів.

Методична компетентність учителя має спрямовуватися на активізацію творчих сил учнів, на здобуття знань через самостійну роботу.

На цьому наголошується в основних положеннях Закону України «Про освіту» (2017 р.), згідно з яким реформована українська школа – це школа, до якої приємно ходити учням; школа, де панують співпраця та взаєморозуміння; школа, яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у житті.

Мета такої школи – виховати людину-інноватора та громадянина, який уміє приймати відповідальні рішення та дотримуватися прав людини. Серед провідних принципів діяльності такої школи – умотивований, компетентний, конкурентоспроможний, духовно збагачений учитель.

Світовий і вітчизняний досвід свідчить, що будь-які зміни в освіті приречені на невдачу без особливою наголошення на кваліфікації вчителя та його постійній роботі над собою.

У сучасних умовах гуманізації та демократизації освітньо-виховного процесу набули поширення ідеї особистісно орієнтованого виховання і навчання, основне завдання яких – забезпечення оптимальних умов для розвитку індивідуальних пізнавально-творчих здібностей дітей.

У руслі цієї проблеми актуальною можна вважати спадщину видатного українського педагога В. О. Сухомлинського.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Педагогічні ідеї та практичний досвід створення виховної системи у Павлівській середній школі Василем Сухомлинським досліджували як вітчизняні (М. Антоненко, Є. Березняк, Л. Березівська, А. Богуш, І. Бех, Н. Дічек, І. Зязюн, В. Кремень, С. Мельничук, Б. Наумов, А. Розенберг, О. Савченко, О. Соколовська, О. Сухомлинська та ін.), так і зарубіжні вчені (Ш. Амонашвілі, М. Богуславський, А. Гаратик, Е. Гартман, М. Мухін, В. Риндак, Лі Цзіхда та ін.).

Науковцями відмічено, що всі складові діяльності шкільного педагога В. Сухомлинський розглядає крізь призму універсальної системи гуманізму.

Про виховну систему Павлівської середньої школи А. Розенберг зазначає: «... система створювалася одним із найефективніших методів науково-педагогічного дослідження – методом системного підходу. Метою виховання в цій системі є всебічний розвиток людини як особистості» [3, с. 12].

Із позицій системного підходу аналізує організацію навчання у Павлівській середній школі О. Савченко: «В. Сухомлинським було теоретично обґрунтовано й системно реалізовано в практиці Павлівської школи інноваційну дитиноцентровану систему формування і розвитку у школярів уміння вчитися як найважливішої умови успішного навчання та соціалізації дітей» [4, с. 39].

М. Богуславський відмічає зміни педагогічного світогляду Василя Олександровича на школу як системний підхід до організації дослідницької роботи, педагогічного колективу в реорганізації моделі «школи навчання» в нову модель «школи самореалізації особистості» [2, с. 3].

Систему науково-методичної роботи з педагогічним колективом Павлівської середньої школи аналізує М. Антоненко у своїй монографії «Проблеми діяльності вчителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського» [4].

Про педагогічну систему Павлівської середньої школи, організацію роботи з педагогічним колективом Василь Сухомлинський пише у таких своїх наукових працях, як кандидатська дисертація «Директор школи – керівник навчально-виховної роботи», «Моя педагогічна система» та ін.

Усі найвідоміші його книжки («Серце відаю дітям», «Духовний світ школяра», «Сто порад учителяві», «Павлівська середня школа», «Розмова з молодим директором школи», «Як виховати справжню людину», «Шлях до серця дитини», «Народження громадянина», «Методика виховання колективу», «Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості», «Вірте в людину», «Людина неповторна» та інші), переважна більшість статей присвячені найрізноманітнішим аспектам фахової, психолого-педагогічної підготовки вчителя-вихователя.

У книжці «Сто порад учителяві» видатний педагог констатує: «Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється» [6, т. 2, с. 421].

Метою статті є розкриття системи науково-методичної роботи з педагогічним колективом у Павлівській середній школі, яку очолював Василь Олександрович Сухомлинський упродовж 1948 – 1970 років, у контексті реформування освіти в Україні і розбудови сучасної української школи відповідно до потреб людини та суспільства.

Виклад основного матеріалу. Яскравим прикладом гуманістичної виховної системи є Павлівська середня школа Василя Сухомлинського. У своєму становленні, функціонуванні й розвитку Павлівська школа пройшла три важливі етапи: школа навчання (1948 – кінець 50 років), школа праці та життя (кінець 50-х – середина 60-х років), школа самореалізації особистості дитини (середина 60-х – 1970 рік).

Василь Сухомлинський дуже чітко реагував на ті виклики та завдання, які ставила держава перед шкільною освітою, і творчо разом із педагогічним колективом організував роботу школи на пошуки нових форм і методів виховання та навчання учнів [5, с. 8–20].

На всіх етапах створення і розвитку виховної системи Павлівської середньої школи Василь Сухомлинський висловлював погляди на школу як осередок життя творчої думки, розуму, таланту дитини як джерело незгасаючого прагнення оволодівати багатствами науки і техніки, культури і мистецтва.

Найважливішою виховуючою силою в школі видатний педагог уважав особистість учителя. У статті «Школа – вогнище освіти і освіченості» він писав: «Основною рисою вчителя школи майбутнього є здатність ніколи не вичерпуватися духовно перед дітьми... Головне місце у школі мають посідати живі думки, творчість у розумовій праці» [9, с. 89].

Для справжньої школи як педагогічної системи ключовою ідеєю Василь Сухомлинський розглядав

ідею «гармонії педагогічних впливів», яка охоплювала всі сфери життєдіяльності учнів Павлівської середньої школи.

Реалізацію цієї ідеї вчений-педагог вбачав у системній, цілеспрямованій роботі з педагогічним колективом школи. Ним була окреслена організаційна, наукова і методична система роботи не тільки з педагогами, а й із сім'ями дітей та громадою селища Павлиш.

Означена система включала низку компонентів:

1. *Місія керівника школи.* У книзі «Розмова з молодим директором школи» Сухомлинський наголошує: «Місію керівника школи я бачу в тому, щоб зробити кожного вчителя вдумливим, допитливим дослідником. Справжній педагогічній творчості властиві риси дослідження, творчого узагальнення своєї праці» [8, т. 4, с. 422].

Василь Олександрович був ініціатором, генератором ідей, розглядав колектив як цілісний організм, об'єднаний зусиллями всіх його членів. «Єдність поглядів, – стверджував він, – передбачає розквіт творчої індивідуальності кожного педагога як особистості. Ні один учитель не може бути універсальним (а тому абстрактним) утіленням усіх достоїнств. У кожного щось переважає, кожен, маючи неповторну живинку, здатний яскравіше, повніше від інших розкрити, виявити себе в якійсь сфері духовного життя» [8, т. 3, с. 281].

Провідна мета педагогічного колективу Павлівської середньої школи, як уважав В. Сухомлинський, – домогтися, «щоб у школі не було жодного безликого учня, який нічим не цікавився, якого ніщо не хвилює і не захоплює, який з однаковою байдужістю учить і математичні формули, і ліричні вірші. Ми прагнемо, щоб кожен наш вихованець із перших днів свого перебування в школі чимось захопився, щось полюбив, розвинув свої творчі здібності, вийшов з її стін із певним життєвим покликанням» [8, т. 5, с. 123].

Місію керівництва школи Василь Сухомлинський убачав у тому, щоб відкрити перед учителем можливості для творчого дослідження у процесі повсякденної роботи. «Суть педагогічного досвіду в тому й полягає, що перед учителем кожного року відкривається щось нове, і в прагненні досягнути нове розкриваються його творчі сили» [8, т. 4, с. 473].

Отже, створюючи гуманістичну виховну систему в Павлівській середній школі, Василь Сухомлинський орієнтував учителів на роботу в інноваційному режимі.

2. *Організація роботи педагогічного колективу.*

В. Сухомлинський визначив такі пріоритетні напрями роботи з педагогічним колективом Павлівської середньої школи:

- із самого початку роботи колектив учителів згуртувався заради створення матеріальної бази школи. Необхідно було створити оптимально сприятливі умови для урочної і позакласної роботи учнів.

Василь Олександрович уважав, що дитинство, отрочество мають проходити в атмосфері загишки, гостинності школи як другого рідного дому. Створювали ці умови всі разом: директор, учителі, учні, батьки, громада селища Павлиш;

- створення дієвого, творчого педагогічного колективу. Увага директора була зосереджена на: створенні «золотого фонду школи» – кращих досвідчених педагогів, майстрів своєї справи, які своєю роботою були б взірцем для інших; постійній роботі з молодими малодосвідченими колегами; співвідношенні досвідчених і молодих учителів, стежачи за тим, щоб «педагогічний вік» був співмірним; індивідуальному підході,

що яскраво виявлялося у відвідуванні й аналізі директором уроків учителів із метою визначення їхньої індивідуальної системи роботи;

- організація взаємодії вчителів школи із сім'ями дітей у контексті виховної роботи. Для цього батьки залучалися до розбудови Павлівської середньої школи, проведення різних виховних заходів, занять у лекторії педагогічних знань тощо.

Натомість учителі вивчали умови життя дітей у сім'ї, допомагали батькам у вихованні та навчанні їхніх дітей.

3. *Основні принципи, форми і методи методичної роботи з педагогічним колективом.* Василь Сухомлинський як директор школи філософську і науково-педагогічну суть методичної роботи з педагогічним колективом вбачав у:

1) Розгляді процесу навчання і виховання як єдиного педагогічного цілого. «Не забуваймо, – наголошував він, – що в школі дитина не тільки вчиться. У школі вона живе. Там, де вихователі забувають цю істину, навчання стає для школяра тягарем. Там, де навчання виступає як невід'ємна частина багатогранного духовного життя, – воно для дитини бажане й захоплююче» [8, т. 4, с. 407].

У книзі «Розмова з молодим директором школи» Сухомлинський, зокрема, зазначає: «Навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчутливості. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності» [8, т. 4, с. 496].

2) Глибокому переконанні в тому, що вчитель насамперед покликаний піклуватися про міцну духовно-психологічну основу шкільного навчання, що найважче зрозуміти, осмислити і врахувати індивідуально-вікові особливості дитини, що головним знаряддям пізнання дитиною світу і самої себе є почуття.

В епіцентр процесу шкільного навчання Василь Олександрович ставить проблему взаємозв'язку знань і моральності, освіченості й духовної культури. Процес навчання в образному порівнянні В. Сухомлинського – це лише одна з пелюсток тієї квітки, що зветься вихованням у широкому розумінні цього поняття.

Тільки знання, тісно пов'язані з особистим духовним життям і пройняті почуттями, стають ціннісно значущими для учня.

3) Рекомендаціях учителям створювати в навчально-виховному процесі такі обставини, за яких кожен школяр побачив і мав би можливість виявляти, відстоювати й утверджувати власні погляди, переконання, протиставляти істину незнанню.

4) Тому, що вчителю потрібно постійно прагнути до досягнення важливої освітньо-виховної мети: розумові сили і здібності учня мають весь час зміцнюватися, розвиватися і поглиблюватися..., «тільки за цієї умови в нього буде бажання вчитися і буде успіх у навчанні» [7, т. 2, с. 430].

5) Вихованні уваги як важливої складової у процесі шкільного навчання, без якої не можна оволодіти навчальним змістом.

6) Приділенні особливої уваги принципам індивідуалізації і диференціації процесу шкільного навчання.

У книзі «Сто порад учителям» Сухомлинський зазначає: «Пам'ятайте, що нема й бути не може абстрактного учня, до якого можна було б прикласти механічно всі закономірності навчання й виховання... Мистецтво й майстерність навчання і виховання

полягає в тому, щоб, розкривши сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці» [7, т. 2, с. 436].

7) Дотриманні вчителями у практичній діяльності винятково важливих закономірностей шкільного навчання, адже чим більшим обсягом знань учень оволодіває, тим більше повинні застосовуватися раніше здобуті знання. Природа дитячого мислення вимагає того, щоб знання були не тільки метою, але й засобом, інструментом, знаряддям, за допомогою яких здобуваються нові знання».

8) Тому, що словосполучення «засвоїти знання» необхідно замінити поняттям «добувати знання». «Щодня, на кожному уроці учень повинен щось добувати своїми зусиллями – це не тільки правило дидактики, а й важлива закономірність виховання» [7, т. 2, с. 359].

9) Дослідницькому підході учня до явищ оточуючого світу як характерної риси процесу навчання. Учителеві потрібно не повідомляти учням готові знання, а відкривати їх разом із ними. У книзі «Павлівська середня школа» вчений зауважує: «... Справжнє навчання – це індивідуальне творче формування дитини» [8, т. 4, с. 61].

10) Придільненню особливої уваги шкільному уроку, який уважав джерелом загальної і психолого-педагогічної культури вчителя, мірилом його інтелектуально-духовного багатства, показником рівня сформованості кругозору та ерудиції.

Системний підхід в організації основної форми шкільного навчання мав проявлятися у підготовці вчителя до:

- нового навчального року;
- системи уроків у межах великого розділу чи теми програми;
- кожного окремого уроку.

11) Урахуванні вікових особливостей й можливостей старшокласників практикувати лекційно-семінарську систему навчання.

12) Розробці цікавої та оригінальної системи подорожей до джерел думки і рідного слова, яку дослідник створив разом зі своїми педагогами-однодумцями, зокрема вчителями початкових класів. Ці незвичні заняття серед природи називали «уроками мислення».

13) Тому, що методи навчання можна поділити на такі дві групи:

- а) ті, що забезпечують первинне сприймання знань та вмінь учнями;
- б) методи усвідомлення, розвитку і поглиблення знань.

До першої групи вчений відносить: розповідь, пояснення, лекцію, опис; тлумачення понять, інструктаж, бесіду; самостійне читання книжки; демонстрацію та ілюстрацію; показ трудового процесу, вміння; самостійне спостереження, екскурсію, практичну і лабораторну роботу; показ фізичних вправ.

Друга група включала: вправи (усні, письмові, технічні); пояснення фактів і явищ природи суспільного життя; дискусії, творчі письмові роботи; виготовлення навчальних посібників і приладів, лабораторні роботи; керування машинами, механізмами, апаратами для поглиблення, розвитку та застосування знань і вмінь; тривалу трудову діяльність (у майстерні, на навчально-дослідній ділянці, на полі, фермі тощо) [8, т. 4, с. 270].

Ці методи, за В. Сухомлинським, слід застосовувати в різних вікових групах учнів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і можливостей пізнання.

14) Розвитку у своїх відносинах із педагогічним колективом двох напрямів: роботи з усім колективом та індивідуальної роботи з кожним. Учителі школи постійно навчалися (психолого-педагогічні семінари, методичні об'єднання, творчі групи тощо) та залучалися до експериментальної роботи.

Кожен учитель Павлівської середньої школи постійно досліджував одну із проблем навчально-виховного процесу (наприклад: патріотичні почуття і переконання; розвиток моральних цінностей у школярів середнього і старшого віку; виховання почуттів особистої честі і гідності у школярів середнього віку; довільна та мимовільна увага; моральна відповідальність у колективі молодших школярів тощо).

Характерною особливістю психологічних і педагогічних експериментів із дидактики та виховання була активна участь у них усього педагогічного колективу. Критерієм об'єктивності висновків із цих експериментів був колективний досвід.

Таким чином, завдяки системній методичній роботі під керівництвом директора у Павлівській середній школі всі вчителі працювали так, щоб кожний учень йшов до школи з радістю, книжку відкривав з любов'ю, слухав учителя з інтересом. «Успіх у навчанні, – писав Сухомлинський, – це, образно кажучи, стежка, що веде до того куточка дитячого серця, в якому горить вогник бажання бути гарним. Бережіть цю стежку і цей вогник» [8, т. 2, с. 438].

Висновки. Отже, науково-методична робота з педагогічним колективом Павлівської середньої школи була спрямована на всебічний розвиток кожного вчителя, який, за В. Сухомлинським, мав бути глибоким знавцем людської душі; мати високий рівень педагогічної культури; бути майстром педагогічної праці; його духовне життя повинне бути багатим і насиченим; учитель ніколи не має вичерпуватися духовно перед дітьми. А найважливіше – шкільний учитель у поглядах Сухомлинського – це світоч розуму, а його праця – насамперед напружена праця серця.

Уважаємо, що досвід Василя Олександровича в організації науково-методичної роботи з педагогічним колективом надзвичайно актуальний для реформування української школи на сучасному етапі, заслуговує вивчення та впровадження в педагогічний процес закладів освіти України.

На наш погляд, для ефективної освіти в Україні необхідно спрямувати всі зусилля (фінансові, наукові, методичні тощо) на навчання і підготовку педагога-інноватора, агента змін! Недостатньо тільки прочитати лекції про нові методики, майбутнім педагогам в університетах та інститутах слід «пройти» теоретичний та особливо практичний вишкіл як це роблять актори й поети, а вже після цього поширювати досвід на інших.

В означеному контексті нами була розроблена модель особистісно орієнтованої, тобто людиноцентрованої системи навчання та виховання майбутніх педагогів в умовах університетської освіти.

Концептуальні засади цієї моделі:

1) у центрі цієї системи – Людина (викладач і студент), а не знання, вміння і навички;

2) Людина (викладач і студент) виступає носієм знань, умінь і навичок;

3) навчально-виховний процес базується на діалогічній і полілогічній взаємодії: «поряд і разом» – лейтмотив цієї взаємодії;

4) демократичний стиль і норми гуманних стосунків розглядаються як органічна складова навчально-виховного процесу;

5) навчально-виховному процесу притаманні оптимістичний настрій, загальна атмосфера радості, взаємодопомоги, толерантності, людяності.

Апробація цієї моделі у 2018 – 2019 навчальному році при викладанні дисциплін психолого-педагогічного циклу дає підстави стверджувати, що ідеї людиноцентризму і дитиноцентризму педагогіки Василя Сухомлинського сприятимуть підготовці сучасних та успішних педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антоненко М. Я. Проблеми діяльності вчителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського : монографія / М. Антоненко. – Вид. 3-є, доповн. – К. : Четверта хвиля, 2010. – 212 с.

2. Богуславський М. В. Школа самореалізації особистості у трактуванні В. О. Сухомлинського / М. В. Богуславський // Директор школи. – 1998. – Число 26 (38). – С. 3.

3. Розенберг А. Я. Педагогіка Василя Сухомлинського як цілісна виховна система / А. Я. Розенберг // Педагогіка і психологія. – 2013. – № 2. – С. 11–19.

4. Савченко О. Я. Формування і розвиток у школярів умінь вчитися: досвід В. О. Сухомлинського / О. Я. Савченко // Наукові записки / ред. кол. : В. В. Радул, С. П. Величко та ін. – Вип. 123. – Т. 1. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 356 с. – (Серія «Педагогічні науки»).

5. Сухомлинська О. В. Школа Сухомлинського у Павлиші – погляд крізь призму часу : науково-популярне видання / О. В. Сухомлинська. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 124 с.

6. Сухомлинський В. О. Вибр. твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1976.

7. Сухомлинський В. О. Вибр. твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1977.

8. Сухомлинський В. О. Директор школи – керівник навчально-виховної роботи : дис... канд. пед. наук. / В. О. Сухомлинський ; машинопис з авторською правкою // УДАВО України, ф. 5097, оп. 1. арк. 27–45.

9. Сухомлинський В. О. Моя педагогічна система / В. О. Сухомлинський // Радянська школа. – 1988. – № 6–9.

Дата надходження до редакції: 19.08.2019 р.

УДК 37.091.4:37.3/5.091.6

Інна ПЕТРЕНКО,

здобувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ: ПРО КЛАСНУ КІМНАТУ ЯК ВАЖЛИВУ СКЛАДОВУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті схарактеризовано погляди В. Сухомлинського щодо облаштування класної кімнати як важливої складової освітнього середовища. З'ясовано, що педагог у працях «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям» значну увагу приділив опису матеріальної бази Павлиської школи, облаштуванню класних кімнат, зокрема детально описав класну кімнату початкової школи, кабінети основної школи (математики, мови і літератури, іноземної мови та ін.), характеристиці «зелених класів» як складової освітнього середовища.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, Павлиська середня школа, освітнє середовище, класна кімната, «зелений клас».

В статье охарактеризованы взгляды В. Сухомлинского по обустройству классной комнаты как важной составляющей образовательной среды. Выяснено, что педагог в работах «Павлышская средняя школа», «Сердце отдаю детям» особое внимание уделил описанию материальной базы Павлышской

школы, обустройству классных комнат, в частности подробно описал классную комнату начальной школы, кабинеты основной школы (математики, языка и литературы, иностранного языка и др.), характеристике «зеленых классов» как составляющей образовательной среды.

Ключевые слова: Василий Сухомлинский, Павлышская средняя школа, образовательная среда, классная комната, «зеленый класс».

In article the author describes the views of V. Sukhomlynskyi on the arrangement of the classroom as an important component of the educational environment. We found out that in the native pedagogy Vasyl Sukhomlynskyi one of the first drew attention to a set of factors of school life, which carry out both direct and indirect influence on the formation of the student's personality and called them a «background». The author proved that for V. Sukhomlynskyi school buildings, its material base is also a «necessary condition for a fully-fledged pedagogical process», and «a means of influencing the spiritual world of pupils».